

/ **de FLAMBOUW**

MAANDBLAD VAN DE EVANGELISCH- LUTHERSE GEMEENTE ZWOLLE

VREDE VERBINDT

Gemeentezondag
15 september

OVER GRENZEN

Vredesweek 21 t/m 29 september 2019.

September 2019

Diensten in de Evangelisch-Lutherse kerk,

datum/dag	voorganger	ouderling van dienst/lector/organist
1 september 11^e zondag na Trinitatis	Ds. M.E. Jonker	Jan Nauta/ Lolke Folkertsma/ Gea Hoven
8 september 12e zondag na Trinitatis	Ds. M.B. Nieuwkoop	Elly van der Spek/ Henny Haverkamp/ Gea Hoven
15 september 13e zondag na Trinitatis	Ds. M.E. Jonker	Mirjam Heerema/ Marga Konings/ Gea Hoven
22 september 14e zondag na Trinitatis <u>Let op:</u> Géén dienst in ELKZ!	Ds. M.E. Jonker	Mirjam Heerema/ Johanna Wildeman/ Gea Hoven
29 september 15e zondag na Trinitatis	Ds. M.E. Jonker	Truus Mulder/ Marjette Zomer/ Gea Hoven

Koestraat 2, Zwolle. Aanvang 10.00 uur

oppas 0-4 jaar	nevendienst 4-12 jaar <small>j=jongste, o=oudste kinderen</small>	andere informatie elke zondag is er koffie/thee/limonade na de dienst
Marga Sophia	Ineke (j) Petra (o)	1 ^e collecte: SLOA 2 ^e collecte: ELKZ Viering Heilig Avondmaal
Everdien Gabrielle	Hanneke (j) Sipco (o)	1 ^e collecte: Stichting Mensenkinderen 2 ^e collecte: ELKZ
Lianne Dian	Chris (j) Christa (o)	1 ^e collecte: Stichting Voorkom 2 ^e collecte: ELKZ Gemeentezondag
Jaline Josianne		Oecumenische viering in de Onze Lieve Vrouwe Basiliek, aanvang 09.30u
Hanneke Dominique	Ineke (j) Bert (o)	1 ^e collecte: Versterk de kerk in het M-O 2 ^e collecte: Onderhoudsfonds

BIJ DE EREDIENSTEN

Zondag 1 september gaat het in het Lucasevangelie over gastzijn en genodigd zijn. En op die zondag is een ieder genodigd aan de tafel van de Levend: we vieren het Heilig Avondmaal.

Op zondag 8 september gaat ds. Ries Nieuwkoop voor.

Op zondag 15 september vieren we de gemeentezondag. 'Een goed verhaal' is het thema wat het komende jaar op verschillende manieren wordt ingevuld. Deze zondag met het verhaal over David en Goliath. Na de viering zijn er activiteiten voor jong en oud. Om 13.00 uur wordt de dag afgesloten met een gezamenlijke lunch. 's Middags, om 19.00 uur is er een Taizéviering in de Michaelskerk.

22 september. Op deze zondag vieren we de Oeucmenische viering in de Basiliek, of wel de Peperbus. 'Vrede verbindt over grenzen heen'. Om 9.30 uur (let op dit tijdstip) begint de viering. Aansluitend is er koffiedrinken in de Lutherse Kerk, net als intercultureel volksdansen onderleiding van Lieke Kiekebosch. Iedereen heel hartelijk welkom. 'S Middags, 17.00 uur, een cantateviering in de Grote Kerk.

29 september. Een viering in de kerk met een verhaal over David – I Samuel 21:2-10. En na de dienst er een oefening om de kerk te ontruimen bij brandalarm.

Ds. Margo Jonker

UIT DE GEMEENTE

Geboren

- Op 8 augustus: Guus , zoon van Geert Klijnstra en Wieteke Idema, broertje van Roos en Bram, Zwolle. Van harte gelukgewenst, en Gods zegen voor jullie vijven!

Ingekomen

- Lianne Bouma Zwolle

Overgeschreven

- Naar de Protestantse Gemeente De Hoofdhof, Berkum: Familie Diepman, Zwolle
- Naar de ELG Kampen: Fannie Hafkamp en Dirk Oosting, Nieuwleusen

Verhuisd

- Mevrouw Mieke Lichtenbelt naar Heerde
- Mark Kappel naar Zwolle
- Rebecca den Dulk naar Zwolle

IN MEMORIAM: JOOP DRAGT

Op 12 juli is in Gouda overleden ons oud-gemeentelid Johanna Hermina Aleida (Joop) Dragt-Meuleman, in de leeftijd van 90 jaar. Toen haar man Jaap in 1988 aangesteld werd als organist van onze gemeente werd ook Joop lid. Zij is een tijd diaken geweest en heeft zo lang zij kon mensen bezocht die aandacht nodig hadden. Ze was een zeer meelevend en door velen geliefd gemeentelid. Vanwege haar afnemende gezondheid verhuisde Joop eind 2016 naar Schoonhoven, om dichterbij haar kinderen te wonen. Het lukte niet om daar aansluiting bij een kerkelijke gemeente te vinden. Het was Joops wens om vanuit onze kerk begraven te worden en in het familiegraf op Kranenburg te worden bijgezet. Ds. Hans Mudde leidde op 19 juli de uitvaartdienst. Wij gedenken Joop met dankbaarheid. Moge zij rusten in Gods vrede.

IN MEMORIAM: HENK JENSE

Op 26 juli is, in alle vrede, ons gemeentelid Hendrik Leendert Cornelis Jense overleden, nadat zijn krachten al een tijd aan het afnemen waren. Hij was 88 jaar.

Zestig jaar geleden kwamen Henk en Corrie in Zwolle wonen en werden ze lid van onze gemeente. In de jaren zestig en zeventig heeft Henk verschillende functies vervuld in de kerkenraad. Samen met Corrie stond hij aan de wieg van de

maaltijdgroep Zwaan-kleef-aan en vele jaren zong hij mee in de cantorij. Daarnaast was hij onze meubelmaker: hij heeft onder andere de lezenaar en het onderstel van het doopvont vervaardigd en nog veel andere bouwkundige klussen verricht. Geloven was dóen voor hem. Hij was een trouwe en kritische kerkganger. Henk wilde nooit op de voorgrond treden. Als er problemen waren was hij een goede bemiddelaar.

Omdat Henk zijn lichaam ter beschikking van de wetenschap had gesteld, was er geen begrafenis. In een volle kerk namen wij op 6 augustus afscheid van zijn leven, met deels door hemzelf gekozen liederen en orgelmuziek en met woorden uit Matteüs 6. Na de dienst kon er lang nagepraat worden bij een buffetmaaltijd in het gemeentecentrum, die door de maaltijdgroep verzorgd werd. Zo wilde Henk dat graag.

Wij gedenken hem in dankbaarheid en eerbied, in het vertrouwen dat zijn leven nu geborgen is in de bron die wij God noemen. We wensen Corrie, zijn kinderen en kleinkinderen toe dat de vele goede herinneringen hen kracht geven op hun verdere weg.

IN MEMORIAM: GREETJE VERMEULEN-VAN RIJSWIJK

Op donderdag 15 augustus is overleden Greetje Vermeulen-van Rijswijk in de leeftijd van 84 jaar.

Op 26 augustus 1934 is zij geboren in Katwijk, dochter van Dirk van Rijswijk en Elisabeth Platte. Haar man Jacobus Vermeulen leerde zij op dansles kennen, zij trouwden en ontvingen drie kinderen. Dat zij kinderen ontving bracht haar weer in contact met geloof en met God. Altijd is geloof voor haar een bron van vragen en verwondering, zoeken en soms vinden geweest. Op 49-jarige leeftijd werd zij gedoopt in de Lutherse Kerk in Zwolle. Ze verlangde naar Godservaringen, terwijl ze weet had van Gods verborgenheid.

Greetje was zeer geïnteresseerd in andere mensen. En heel creatief: ze werkte veel met naald en draad en maakte textielschilderijen. Op haar rouwkaart staat een prachtig werk van haar gedrukt.

Het sterven van haar man in 2016 bracht Greetje uit balans. Dat deed ook de ziekte die zij al jaren bij zich droeg maar heviger werd. De laatste jaren heeft zij onrust gekend. En tegelijkertijd had zij een zeer sterke wil en was haar eigen huis voor haar ook echt haar thuis.

Op vrijdag 23 augustus is Greetje begraven op Kranenburg, na een dienst van dankbaarheid en gebed in de Lutherse Kerk. Wij bevelen haar, en haar kinderen en kleinkinderen, aan in de hoede van de liefdevolle God.

EEN GOED VERHAAL

Het landelijk thema dat ons wordt aangereikt om mee aan het werk te gaan is dit seizoen 'Een goed verhaal'. En in de aankondiging staat daarbij geschreven:

“In de kerk leven en werken we vanuit het goede verhaal dat ons in de Bijbel wordt verteld. Gods Woord in mensentaal, voor velen een bron van troost, bemoediging en inspiratie. Het goede verhaal van God en mensen is een spiegel voor ons dagelijkse leven. Een goed verhaal laat namelijk niet koud, maar brengt in beweging. Een goed verhaal houd je niet voor zichzelf, maar deel je graag met anderen.”

Wat is een goed verhaal? En is dat wat ik een goed verhaal vind ook een goed verhaal voor een ander?

In de loop van de jaren heb ik mooie verhalen gehoord. Sommigen zijn vluchtig, eenvoudig. Anderen staan in mijn hart gegrift. Er zijn boeken waar ik deze zomer een goed verhaal in las. Soms blijft het me bij – *Zomervacht* van Jaap Robben noem ik hier. Soms lees ik het als een trein – *De trooster* van Esther Gerritsen. Er is wel verschil. Het eerste gaat onder mijn huid zitten. Het tweede geeft gedachten ter overdenking, maar houdt mij niet echt vast. *Hunkeren naar rust* las ik op een andere manier ook als een goed verhaal. Het is bijzonder om een boek van ons gemeentelid Rick Timmermans te lezen en zo mee te maken hoe hij een pelgrimage beleeft in zijn zoektocht naar Benedictijnse spiritualiteit, en hoe dat mij weer aan het denken zet. Met veel plezier denk ik terug aan de tijd dat we thuis *De kleine kapitein* van Paul Biegel lazen. Of *De brief voor de koning* van Tonke Dragt. En toen Lukas nog heel klein was *Wij gaan op berenjacht* van Helen Oxenbury. En er zijn ook heel kleine verhalen, bijvoorbeeld dat van het zwarte schaap bij de kerststal, die wat mij betreft toegevoegd kunnen worden aan de canon van Bijbel.

In de tijd verweven zich met mijn leven de verhalen die mij aangereikt worden uit de geloofstraditie. Verhalen over mensen – Franciscus, Maarten Luther, Nelson Mandela, grootouders. Verhalen uit de Bijbel: komend uit heel andere tijden, worden belevenissen, verhalen, gedachten, liederen, familiegeschiedenissen, voorbeelden, brieven, evangeliën, getuigenissen, geloofsverhalen en levensindrukken doorgegeven. Woord van God in mensentaal.

Wat is een goed verhaal? Mijn antwoord zou zijn: een verhaal dat gaat over de betekenis van mijn leven en dat mij verder helpt in denken over hoe te kunnen leven, met alle kwetsbaarheid en fouten, pijn en lijden, zoeken en vinden, blijdschap en vreugde, met geloof en met twijfel. Soms is dat een verhaal met humor (Jona) en spanning (David en Goliath), met hoop (schepping en opstanding), met vertrouwen (Abraham die verder kan gaan, een volk door de woestijn). Soms is het een verhaal dat totaal buiten het Bijbelse beeld omgaat,

maar krachtig is in zichzelf: kinderboeken, chassidische vertellingen, toneelstukken, Matthäus-Passion, verhalen van hoe heel gewone mensen het redden in het soms zo onoverzichtelijke leven.

Een goed verhaal leert mij reiken naar de betekenis van God en de ander voor het leven. En naar de betekenis van mijn eigen leven voor het aangezicht van God en de ander. En zo kan een goed verhaal het Woord van God worden. In die zin, dat het Woord van God mij brengt in een nieuw verstaan van mijn bestaan.

In het komende seizoen zullen er allerlei verhalen op tafel komen in de kerk. Bekende en vertrouwde, nieuwe en vernieuwde. Vierende verhalen. En zelfs ook geschilderde, gewandelde en gefietste verhalen. Allemaal om als gemeente samen en steeds weer op nieuw te reiken naar de betekenis van God en de ander voor het leven.

Ds. Margo Jonker

DANKBERICHT

Heel hartelijk wil ik allen bedanken voor het medeleven en troosten bij de ziekte en het overlijden van Henk. Wij hebben daar veel steun aan gehad.

Corrie Jense

INFORMATIE OVER RENOVATIE

Op 1 september zal er na de dienst, tijdens de koffie, informatie worden gegeven over de stand van zaken rond de renovatie van het gemeentecentrum. U bent daarbij allen van harte bij welkom.

Cor Noorda

BEREIKBAARHEID KERK TIJDENS STADSFESTIVAL

In verband met het stadsfestival is de kerk vanaf woensdag 4 september moeilijk bereikbaar in verband met de opbouw. Van vrijdag 6 tot en met zondag 8 september is de kerk slecht toegankelijk.

Let op: Om de kerkdienst op zondag 8 september te bezoeken kunt u de kerk alleen te voet bereiken! Voor meer informatie kunt u terecht bij ondergetekende.

Cor Noorda

MONUMENTENDAG: GASTHEER/-VROUW GEZOCHT

Op zaterdag **14 september** is het in onze stad weer Open Monumentendag. Ook ons kerkgebouw is tussen 10.00 en 17.00 uur opengesteld voor belangstellende bezoekers. Er wordt ook een actiedag georganiseerd voor de renovatie van het gemeentecentrum en het diaconaal project 'Versterk de kerk in het Midden-Oosten'. Daarover leest u meer elders in deze Flambouw.

Om bezoekers en optredende muzikanten op die dag welkom te heten zijn we nog op zoek naar 2 vrijwilligers. Omdat 4 uur aaneen wat veel is, kan men elkaar dan aflossen. Het gaat om 2 blokken van 2 uur: van 12.00 tot 14.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur. Opgave bij Jan Grisnich () en/of Cor Noorda ().

Jan Grisnich

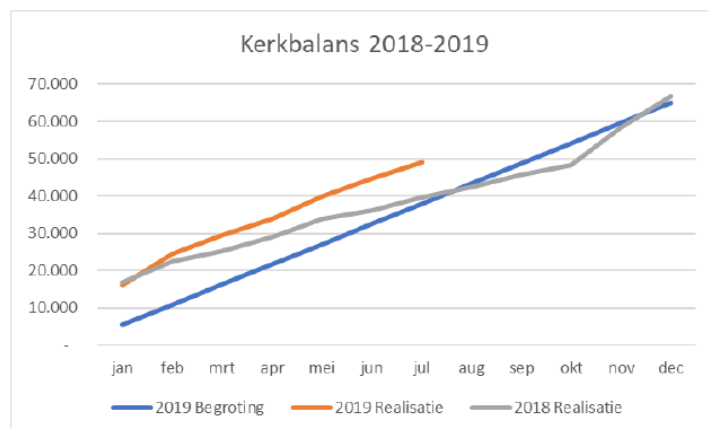
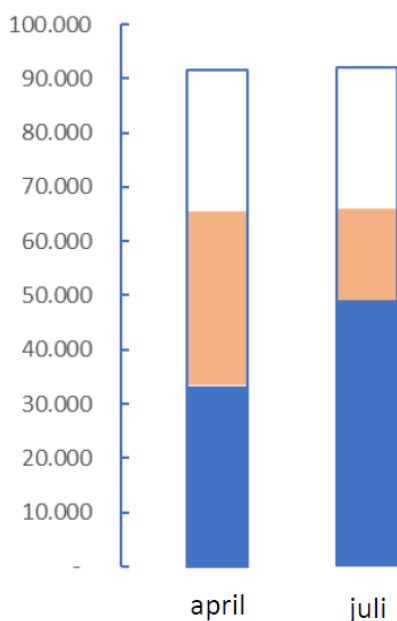
OPROEP DIACONIE: SCHULDHULPMAATJE

In oktober organiseert de stichting Voor Elkaar Zwolle weer een Week van de Armoede, waarin aandacht wordt gevraagd voor de armoedeproblematiek. De diaconie wil bij dit initiatief aansluiten. Daarvoor komen we graag in contact met gemeenteleden die actief zijn als schuldhulpmaatje bij Voor Elkaar Zwolle. Ben je schuldhulpmaatje en wil je meedoen? Neem dan even contact op met ondergetekende ().

Jan Nauta

KERKBALANS: STAND VAN ZAKEN

Ik informeer u graag over de actuele stand van zaken rondom kerkbalans. De cijfers zijn bijgewerkt tot en met juli en zichtbaar is een positieve ontwikkeling: in de maanden mei, juni en juli hebben we de voorsprong kunnen vasthouden en tot en met juli € 49.000 ontvangen.

De thermometer geeft aan hoeveel geld is ontvangen (blauw), hoeveel geld er nog ontvangen moet worden om de opbrengsten van 2018 te halen (oranje) en hoeveel geld nodig is om het begrotingstekort weg te werken (wit).

Periodieke gift

Een bekende aftrekpost in de aangifte inkomstenbelasting is de aftrek van giften aan een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Gewone giften zijn slechts aftrekbaar tussen 1% (de drempel) en 10% (het plafond) van uw jaarlijkse inkomen. Periodieke giften zijn volledig aftrekbaar. Uw gewone giften inruilen voor periodieke giften kan dus een hogere aftrekpost opleveren en u inkomstenbelasting besparen.

Nog steeds kan periodiek schenken aantrekkelijk voor u zijn, waarbij u een groter belastingvoordeel geniet en u meer kunt geven. Overweegt u al om uw gift vast te leggen als periodieke gift, wat een voordelig effect heeft op uw belastingaangifte, dan helpen wij graag met het invullen!

Bart Lip

STUDIEVERLOF: CONTEXTUEEL PASTORAAT

De komende twee jaar ben ik in de mogelijkheid gesteld om de studietijd, die ik voor mijn werk heb te doen, op te nemen door de opleiding voor Contextueel pastoraat te volgen. Wie meer inzicht wil hebben in het onderwerp kan daarvoor kijken op www.contextueelpastoraat.nl.

De Lutherse Gemeente Zwolle is een plek, waar mensen van verschillende kanten naar toe komen. Mensen uit verschillende lagen van de bevolking en uit verschillende geloofsachtergronden zijn deel van de gemeente. Deze gemeente wordt gevormd door een diverse groep mensen die een redelijke afspiegeling van de samenleving is. Het maakt deze gemeente krachtig en betrokken. Pastoraat is belangrijk in dezen, om mensen te kennen, te begrijpen in hun eigenheid, en tot hun recht te kunnen laten komen op hun eigen plek en voor ieder mens persoonlijk te zoeken naar doel en zin, God en geloof. En pastoraat is belangrijk om te blijven verbinden in deze heel diverse gemeenschap.

Ik wil mij graag blijvend ontwikkelen in het pastoraat, om met mensen een weg te kunnen gaan door het leven, en in geloof. En om soms samen opnieuw een weg te vinden in het leven, in verbinding met de eigen levens- en geloofsgeschiedenis, mensen om hen heen en geloof en kerk.

Maandelijks zal ik twee of drie dagen op pad zijn om in het dominicanenklooster van Huissen de leergang te volgen. Daarnaast zal ook thuiswerk gevraagd worden. Ik ben dankbaar dat de kerkenraad mij de ruimte geeft om de deze leergang te volgen. Ik zal met regelmaat hierover iets vertellen.

Ds. Margo Jonker

OP DE AGENDA IN 2019/2020

In het komende kerkelijk jaar staan er al heel wat interessante activiteiten gepland. Hieronder volgt een overzicht van ds. Jonker. In latere uitgaven van de Flambouw zal er ook aandacht aan de verschillende activiteiten worden gegeven.

EEN GOED VERHAAL

Een goed verhaal gevierd: Gemeentezondag op 15 september

Op deze zondag introduceren we het thema aan de hand van een spannend verhaal: David en Goliath. De kerkdienst zal vertrouwd en intensief zijn. En na de dienst is er mogelijkheid om dit verhaal op andere manieren te benaderen – zowel voor jong als voor oud. Er is een programma met iets te doen, iets te bespreken, en er een stadswandeling.

Overvliegen

Tijdens de viering zullen drie kinderen, Dominique en Josianne en Lente, overvliegen van de kindernevendienst naar 'Catechese onder de zwaan'.

Gaan als een zwaan

En na de dienst is er een eerste ontmoeting van 'Catechese onder de zwaan'. En dat gebeurt op het water! Dus tieners (12 tot en met 16 jaar): neem droge kleren mee. Opgave is vereist: margojonker@kpnplanet.nl.

Bij de koffie

Het zou fijn zijn als er iets lekkers bij de koffie is op deze gemeentezondag. Wie wil daarvoor bakken? Fijn om even op te schrijven op de 'lijst voor lekkers' in de kerk, of te laten weten (margojonker@kpnplanet.nl) voor hoeveel personen, dan hebben we daar zicht op.

Lunch

We sluiten de gemeentezondag af met een lunch, die om 12.30 uur begint. Als iedereen iets meeneemt wat voldoende is voor jezelf, dan is er voldoende voor het geheel. Dat kan van alles zijn: iets hartigs, een salade, een suikerbrood, of juist een soep. De kerk zorgt voor koffie, thee en nog wat koude te drinken. Vanaf 13.00 uur sluiten we af, ruimen op en maken ruimte voor de Anglicaanse Gemeenschap die 's middags een viering heeft.

Een goed verhaal geschilderd: Schilderen met temperatechniek

Onder leiding van Helena Nieminen op 9 januari 2020, om 19.30 uur. In de kersttijd hebben we veel van engelen gehoord. Onder leiding van Helena Nieminen gaan we engelen in schilderen op een wijze als ook iconen worden geschilderd – om zo te komen tot een goed geschilderd verhaal. Als het lukt zullen we deze schilderijen exposeren in de kerk, en gebruiken bij een viering.

Opgave voor deze bijeenkomst is belangrijk, in verband met de voorbereidingen: margojonker@kpnplanet.nl.

Een goed verhaal gezien: Film over Bonhoeffer

In 2020 is het 75 jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog eindigde. Vlak voor het einde van de oorlog is de predikant Bonhoeffer, van de Bekennende Kirche in Duitsland vermoord. Ter voorbereiding op de lezing van 12 februari (zie bericht hieronder) is er de gelegenheid om in de kerk de film 'Agent Grace' te bekijken, over het leven van Bonhoeffer. Op 6 februari, om 19.30 uur, in de kerkzaal. Met aansluitend een kleine gedachtewisseling naar aanleiding van de film.

Een goed verhaal verteld: Lezing over Bonhoeffer

Prof. dr. Edward van 't Slot, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit van Groningen en docent aan de PThU en woonachtig in Zwolle (hij is predikant geweest van de Stinskerk in Westenholte) is een kenner van Dietrich Bonhoeffer. In dit bijzondere jaar zal hij een lezing houden over Bonhoeffer. Iedereen welkom op 12 februari om 20.00 uur in de Lutherse Kerk.

Een goed verhaal in de stad: Wandelen door Luthers Amsterdam

Met Gert van Klinken wandelen we door Luthers Amsterdam. Op 7 maart 2020, om 09.15 uur nemen we de trein naar Amsterdam. Iedereen neemt eigen brood en drinken mee. Na aankomst op Amsterdam Centraal wandelen onder leiding van Gert van Klinken, die zich sinds 2000 ontwikkeld heeft als Amsterdamkenner. We bezoeken plekken die kenmerkend zijn voor de ontwikkeling van de Lutherse traditie in Amsterdam. En ongetwijfeld worden we mee genomen in andere indrukwekkende stadsgeschiedenissen. Het Luthers Museum kunnen we bezoeken. Om 15.30 uur nemen we de trein terug naar Zwolle. Een goede loopconditie is wel een vereiste. Opgave bij margojonker@kpnplanet.nl is noodzakelijk, ook omdat het handig en goedkoop is om samen te reizen.

Een goed verhaal gefietst: Pelgrimstocht

Er is een plan: op de fiets, Leeuwarden, Groningen, Zwolle. Op pad na Hemelvaartsdag. Zaterdagavond weer terug. Eventueel: Gesponsord. Mensen kunnen ook een dag meefietsen. Of een stuk wegbrengen of ophalen. Slapen bij Lutheranen in Leeuwarden. Eventueel in tentjes op een camping. Door naar Lutheranen in Groningen. Dan terug naar Zwolle. Langs bij gemeenteleden? Wie durft het aan een dergelijke pelgrimsfietstocht te maken? Laat het weten via margojonker@kpnplanet.nl, – dan gaan we!

Een goed verhaal gedeeld: Groot Huisbezoek

In het komende seizoen zal ten behoeve van ieder het Groot Huisbezoek plaatsvinden. Voor iedereen zal een uitnodiging uitgaan om ergens in de buurt, in een huiskamer, samen te komen. Tijdens de avond is er ruimte voor ontmoeting. En we delen verhalen, die we bij ons dragen omdat ze ons iets vertellen. Dat kunnen Bijbelverhalen zijn. Want die zijn krachtig en betekenisvol. Maar misschien draagt u ook wel een ander betekenisvol verhaal bij u. Wat is voor u

een Goed Verhaal, en waarom is dat voor u een goed verhaal geworden. Begin januari zullen de uitnodigingen verstuurd worden. De bijeenkomsten zullen gehouden worden in januari en februari. De organisatie is handen van Marga Zwanenburg, Marga Konings en Margo Jonker.

Sint Maarten en Palmpasen

Samen *lampionnen* maken, het verhaal horen van Sint Maarten, een mooi lied instuderen over die heilige. En even oefenen hoe dat gaat: aanbellen en iets ontvangen. Alle kinderen en hun vrienden en vriendinnen, met hun ouders/grootouders zijn welkom op 9 november 2019 – 13.30 uur tot 15.30 uur in de kerk. Opgave is wel heel erg fijn: margojonker@kpnplanet.nl.

Voor de viering van Palmpasen kunnen kinderen in de kerk *Palmpasenstokken* maken op 4 april 2020 – 13.30 uur tot 15.30 uur. Ook hier: hartelijk welkom voor kinderen en hun vrienden en vriendinnen en hun ouders/grootouders. Een feestelijke voorbereiding van vieringen met betekenisvolle verhalen.

Kerkwijzer: Catechese voor kinderen in groep 7 en 8

Voor de kinderen van groep 7 en 8 van de basisschool zal het catecheseprogramma 'Kerkwijzer', ontwikkeld door Saskia Post, weer verder gaan. Er is nieuwe leiding voor dit programma gevonden. Op een vaste zondag, de eerste van de maandag, zal tijdens de kerkdienst 'Kerkwijzer' plaatsvinden. De kinderen kunnen voor de dienst naar de ruimte gaan. Meerdere leiders zijn beschikbaar voor dit programma.

De data waarop Kerkwijzer plaatsvindt zijn: 6 oktober, 3 november, 1 december 2019, 5 januari 2020, 2 februari, 1 maart, 5 april, 3 mei. Dus steeds de eerste zondagen van de maand, van oktober tot en met mei.

Catechese Onder de Zwaan: Voor tieners

In het nieuwe seizoen zal er voor tieners, jongeren van 12 tot en met 16 jaar, een catecheseprogramma worden aangeboden tijdens de kerkdiensten. Vier gemeenteleden, te weten Richard van Burken, Karin Vrieling, Beitske de Jager en Ries Nieuwkoop, zijn bereid om deze catechese te leiden. Op de derde zondag van de maandag komt deze groep bijeen, tijdens de kerkdienst. Een afwisselend programma zal telkens worden voorbereid. Alle tieners zijn welkom. En als er ouders zijn, die het leuk vinden om inhoudelijk en actief betrokken te zijn: hartelijk welkom om mee te draaien in de voorbereidingsgroep.

De data zijn: 15 september – Activiteit: Gaan als een Zwaan, 20 oktober, 17 november, 15 december 2019, (19 januari 2020 vervalt, oecumenische viering), 16 februari, 15 maart, 19 april, 17 mei, 21 juni. Dus iedere derde zondag van de maand van 20 oktober tot en met 21 juni.

Reis mee naar Taizé – voor jongeren tussen 20 en 30 jaar!

Taizé is een oecumenische leefgemeenschap, die zich richt op jongeren. Het is een intensieve week van bezinning en ontmoeting, verdieping en geloof. G. Woltinge en Margo Jonker willen graag met de jongeren uit onze gemeente naar Taizé. We reizen eenvoudig, het verblijf op Taizé is in eigen tenten. In Taizé komen jongeren uit heel Europa. Internationale ontmoeting en gesprek maken een bezinningsweek in Taizé uniek. In Taizé doen we mee aan het programma, dat bestaat uit

gesprek en ontmoeting, vieringen en bezinning. En ja, ook een lichte vorm van corvee. De reis is gepland van 4 tot en met 12 juli 2020 en zal ongeveer 275 euro kosten. De voorbereidingsavond is op 25 februari, om 20.00 uur. Mochten de kosten voor de reis te hoog zijn, treed dan in overleg met Margo Jonker om te kijken naar mogelijkheden voor subsidie.

Stilte *Uitwisseling* **Bezinning** *Diepte* **Vrolijkheid**
Geloof **Vriendschap** *Ontdekken* **Bijbel** **Jong**

Gespreksgroep over geloof en levenskunst: Voor 25-40 jaar

Je werkt of bent op zoek naar werk. Je hebt een relatie of zoekt ernaar. Je hebt kinderen of verlangt daar naar. Je gelooft in God, of zou dat (weer) graag willen. Zo kan het leven vol keuzes, vragen en uitdagingen zitten. Soms is het een hele kunst om de balans te houden of gelukkig te zijn. Waarom zouden we het daar niet als mensen van de kerk over hebben? Over geloof en levenskunst! Als we elkaar ontmoeten spreken we af wat de onderwerpen zijn en bereiden we bij toerbeurt een avond voor. De eerste avond bereidt ds. Margo Jonker de bijeenkomst voor. Ze vinden plaats op 16 oktober, 27 november, 18 maart 2020, 27 mei. 20.00-21.30 uur in de kerk. Opgave via margojonker@kpnplanet.nl. Misschien dat we later overgaan tot afspreken bij mensen thuis.

Senioren

Senioren uit de gemeente zijn bijzonder welkom op een middag met viering en ontmoeting in Advent en de Veertigdagentijd. Vanaf 14.00 uur is er een programma, waarin ook een viering met een andere activiteit. Het geheel wordt afgesloten met een lichte maaltijd. In de tijd van Advent is de viering op 11 december en in de Veertigdagentijd is de viering op 25 maart 2020. Het jaarlijkse uitje voor de senioren zal plaatsvinden op 24 juni 2020.

Kloosterweekend: 27-29 maart 2020

Een weekend samen te gast zijn in een klooster, het ritme van de kloostergemeenschap volgen en samen een bezinnend programma doormaken. In het weekend van 27 tot en met 29 maart 2020 is er weer de mogelijkheid om mee te gaan met een kloosterreis. Het klooster is dit jaar het stadsklooster van de

zusters Clarissen in Nijmegen. Een klein klooster en daarom kunnen we ook maar met een kleine groep gaan. De kosten zijn rond de 120 euro exclusief reiskosten. De voorbereidingsbijeenkomst is op 8 januari om 20.30 uur in de Lutherse Kerk. Christa van Stappen en Margo Jonker leiden de kloosterreis. Opgave via margojonker@kpnplanet.nl.

Doorgaande activiteiten

- Lectio Divina – 26 november, 3 en 10 december 3, 10, 17, 24, 31 maart 2020
- Zwanenpad – 20 november bij Engelse Werk, 21 januari, bij Thomas a Kempis Bergklooster, 2 april bij de Vreugdehoeve aan de IJssel
- Leerhuis – vier blokken van vier dinsdagavondenavonden – Zie elders in deze Flambouw
- Bijeenkomst nieuwe leden in mei – 13 mei 2020
- Hemelvaart en Dauwtrappen – 21 mei
- Noordelijke Buitendag op zondag Trinitatis – Ergens in het noorden van het land, op zondag 7 juni

Cursus Leren van Luther 2019-2020

Dietrich Bonhoeffer als inspiratiebron

Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) was een Luthers theoloog en predikant die vooral door zijn verzet tegen het naziregime voor velen een grote inspiratiebron is geworden. Eén vraag houdt Bonhoeffer zijn hele leven lang bezig: wat is de kerk, wie is de kerk, en waar is de kerk voor? In zijn proefschrift (hij is dan pas 21 jaar) maakt Bonhoeffer duidelijk dat de kerk niet moet praten over Christus en het evangelie, maar zelf vindplaats moet zijn van Christus in de wereld. Christus bestaat als gemeente. Dat schept een enorme verplichting!

Genade en vergeving kunnen niet zonder Navolging (de titel van Bonhoeffers beroemdste boek). En die navolging van Christus is geen hoogst individuele zaak maar vraagt om sociaal engagement. In Amerika leert Bonhoeffer hoe zwarte geloofsgemeenschappen dat laten zien in hun hulp aan slachtoffers van uitsluiting en racisme. Geen wonder dat hij vervolgens in nazi-Duitsland één van de spraakmakende gezichten wordt van de *Bekennende Kirche*, die zich verzet tegen de dictatuur en tegen medechristenen die trouw zweren aan Hitler.

Aanvankelijk propageert Bonhoeffer pacifisme. Hij zamelt geld in om Joden te helpen vluchten naar Zwitserland. Daarvoor wordt hij in 1943 gearresteerd en veroordeeld. Tijdens zijn tijd in de Gestapo-gevangnissen en concentratiekampen schrijft hij de brieven en gedichten die nu nog een enorme indruk maken. Na de mislukte aanslag op Hitler in 1944 blijkt dat Bonhoeffer via familie ook betrokken was bij de groep officieren die die aanslag hadden beraamd. Op 9 april, drie weken voor het einde van de oorlog, wordt Bonhoeffer

op persoonlijk bevel van Hitler opgehangen. Zijn laatste woorden voordat hij werd opgehangen, waren: "Dit is het einde, voor mij het begin van het leven."

Bonhoeffer heeft zich niet alleen laten inspireren door het radicale denken van Maarten Luther (1483-1546), maar heeft dat denken ook voor onze tijd opnieuw doordacht en doorleeft. In de cursus Leren van Luther 2019-2020 (75 jaar na Bonhoeffers voortijdige dood) staan we stil bij zijn belangrijkste teksten over het wezen van een kerkelijke gemeenschap, over de spanning (of niet) tussen christen-zijn en leven in een niet-christelijke samenleving en over de betekenis van 'navolging' in onze tijd. Soms komt daarbij ook het denken van Luther prominent aan de orde en soms denken we even mee met andere theologen die de actualiteit van Luther (en Bonhoeffer) voor het voetlicht brengen.

De cursus van vier bijeenkomsten van telkens 1,5 uur vindt plaats in Groningen, Leeuwarden, Zwolle, Dalfsen, Zutphen, Hengelo, Arnhem, Eindhoven, Nijmegen, Ede, Culemborg, Utrecht, 't Gooi en Amsterdam en wordt geleid door een team van Lutherse theologen en predikanten. De serie wordt afgesloten met een film over het leven van Bonhoeffer.

De data voor Leren van Luther in Zwolle zijn: 26 september, 7 november, 28 november en 12 december 2020 en beginnen telkens om 19.30 uur in de Lutherse Kerk. Er wordt een eigen bijdrage gevraagd van rond de 20 euro.

Museumdienst

Op 3 november 2019 staan we in een verband met het museum De Fundatie, dat naast de kerk ligt. Tijdens de viering zal een kunstwerk uit het museum gelegd worden naast de Bijbellezing. In november is er een expositie te zien van Jeroen Krabbé 'gedroomde paradijzen'. Na de viering is iedereen welkom om de expositie in het museum te bezoeken. Aan mensen die een museumjaarkaart hebben vragen wij die mee te nemen. Verder heeft het museum ons als burens gratis toegang gegeven. Dat is een bijzonder cadeau!

Oecumene

Vredesweek

Hierover leest u meer elders in deze Flambouw.

Oecumenische vieringen

Oecumenische viering op 22 september 2019, 09.30 uur in de Basiliek. 'Vrede verbindt over grenzen heen'. In januari vindt de oecumenische viering plaats op 19 januari in de Oosterkerk, om 10.00 uur. In de week voor het gebed om de eenheid is er ook een bijeenkomst met een klein vesper en aansluitend gesprek op dinsdag 24 januari 2020, 19.30 uur in het gebouw van de VEG aan de Hogenkampsweg.

Interreligieuze viering

Op zondag 5 januari zal er de jaarlijkse interreligieuze viering plaatsvinden. Een ontmoeting tussen de drie abrahamitische godsdiensten: mensen uit de synagoge, de moskee en de kerk – jodendom, christendom en islam. Een indrukwekkende bijeenkomst en bijzonder om elkaar op te zoeken als religieuze gemeenschappen. Meer informatie volgt later.

Het verhaal gaat

Iedere tweede dinsdagmiddag van de maand, van oktober tot en met april, wordt in de Lutherse Kerk gelezen uit 'Het verhaal gaat' van Nico ter Linden. Een doorgaande lezing, en altijd een verdiepend gesprek. Het gesprek wordt geleid door voorgangers uit verschillende kerken. Iedereen is welkom om aan te schuiven. Vanaf 13.30 uur, in de Lutherse Kerk.

Als vrouwen aan het woord komen

Op de tweede woensdagmorgen van de maand, van oktober tot en met april. Zie verder het bericht van Liesbeth Schuring elders in deze Flambouw.

Bij andere kerken

'Groen geloven' is het thema van de GroeneKerkendag 2019. Tijdens deze dag zullen boeiende sprekers ingaan op de beweegredenen om te zorgen voor Gods schepping. Met meer dan 12 proeverijen, 4 colleges, en de presentaties van bijzondere initiatieven in het land is deze dag een inspiratie voor jong en oud. De dag vindt plaats op 5 oktober 2019 in het Dominicanenklooster te Zwolle. Groenekerkenactie organiseert deze dag in samenwerking met Groengelovig. De organiserende partijen zijn A Rocha, CGMV, ChristenUnie, Kerk in Actie, Micha Nederland en Tear.

NIEUW SEIZOEN LEERHUIS

Bent u op zoek naar theologische verdieping bij de zondagse lezingen? Vanaf september 2019 organiseert de Lutherse kerk weer een Leerhuis. Tijdens het Leerhuis wordt een lezing behandeld van de komende zondag. Iedere avond wordt ingeleid door een predikant. Iedere keer staat op zichzelf. Je kunt dus een keer komen, of vaker.

Komend seizoen staan er vier blokken gepland:

Blok 1: 10, 17, 24 september en 1 oktober 2019

Blok 2: 29 oktober, 5, 12, 19 november 2019

Blok 3: 21, 28 januari en 4, 11 februari 2020

Blok 4: 12, 19, 26 mei, 2 juni 2020

Aanvang: 20.00 uur. Vanaf 19.45 uur staat koffie en thee klaar. Het Leerhuis duurt tot 21.30 uur.

Aanmelden en vragen: leerhuis@elkz.nl

Kosten: vrijwillige bijdrage voor onkosten

Wij hopen u en jou bij één of meerdere bijeenkomsten van het Leerhuis te mogen begroeten!

UIT DE KERKENRAAD

Hieronder volgen de belangrijkste punten die aan de orde zijn geweest in de kerkenraadsvergadering op 3 juli.

- De kerkenraad heeft ingestemd met een studieplan van ds. Margo Jonker, waarin zij voorstelt per september 2019 te starten met een tweejarige opleiding Contextueel pastoraat. De studie draagt bij aan het gemeentezijn en haar persoonlijke ontwikkeling. Het studieplan wordt nog ter goedkeuring voorgelegd aan de classicale vergadering. Behalve het volgen van een aantal lesdagen zal de studie ook een dagdeel per week aan zelfstudie en voorbereiding vragen. Margo zal de gemeente via de Flambouw regelmatig informeren over de voortgang van de studie. Elders in deze Flambouw leest u hierover ook een bericht van haar hand.
- De stuurgroep Renovatie gemeentecentrum heeft verschillende offertes van bedrijven die zijn benaderd voor de renovatie van het gemeentecentrum op een rij gezet, en een totaalplaatje gemaakt van de te verwachten kosten. Hierin zijn door de stuurgroep definitieve keuzes voorgesteld voor de aannemer en de installateur. De kerkenraad heeft zijn fiat aan de stuurgroep gegeven wat betreft de gekozen bedrijven. Het totale kostenoverzicht zal nu ter goedkeuring worden voorgelegd aan het Regionaal College voor Behandeling van Beheerszaken van de PKN (RCBB). Op korte termijn volgt na een viering een informatiebijeenkomst voor de gemeente waarin de stand van zaken zal worden gedeeld.
- Als onderdeel van het BHV-plan hebben Janke Geertsma en Cor Noorda een instructiedocument gemaakt voor de predikant, voor het geval er brand ontstaat tijdens een viering. De instructie ligt op verschillende plaatsen in de kerk, waaronder op de kansel, de kathedr en bij het orgel. Een tekening met vluchtroutes volgt nog. Na de viering op **29 september** a.s. zal met de gemeente een ontruimingsoefening worden gedaan.
- Aan de hand van het beleidsplan 2019-2023 en het jaarplan 2019 is een start gemaakt met het jaarplan 2020. In de komende vergaderingen wordt verder ingevuld welke activiteiten in 2020 gecontinueerd worden en welke nieuwe activiteiten zullen worden opgepakt.
- Er wordt door Margo met enkele gemeenteleden gewerkt aan een programma voor tienercatechese tijdens de vieringen, te starten na de zomer.

Namens de kerkenraad,

Elly van der Spek, secretaris

Renovatie gemeentecentrum

GEZAMENLIJKE ACTIEDAG ZATERDAG 14 SEPTEMBER

Op Open Monumentendag, zaterdag **14 september**, organiseren we van **10.00 tot 16.00 uur** een gezamenlijke actiedag voor de renovatie van het gemeentecentrum en het diaconaal project Versterk de kerk in het Midden-Oosten.

De kerk is opengesteld voor publiek en er zullen in de loop van de dag diverse kooroptredens plaatsvinden. In het gemeentecentrum wordt een repaircafé ingericht, voor reparatie van kleding en apparaten. Daarnaast worden er voor het goede doel speciale koffie en thee, zelfgebakken muffins, wraps en soep verkocht. Verder kunnen kinderen koekjes bakken en versieren. Buiten op het plein kunnen oud-Hollandse spelletjes worden gedaan, zoals blikwerpen, sjoelen, steltlopen, koekhappen en ganzenbord. Kortom, er is genoeg te doen!

Het thema van de Open Monumentendag luidt dit jaar: Plekken van plezier. Onze kerk trekt op deze dag altijd veel bezoekers van buiten onze gemeente. Met deze invulling willen we laten zien dat we als gemeente open en gastvrij zijn en plezier en gezelligheid beleven met elkaar. Deze dag vormt zo ook een mooie opmaat naar de gemeentezondag op 15 september, waarover u elders in deze Flambouw kunt lezen. Komt allen! Namens de stuurgroep Renovatie Gemeentecentrum en de diaconie, *Petra Lip, Mirjam Heerema en Elly van der Spek*

AMNESTY INTERNATIONAL

Zondag **8 september** liggen er op iedere tafel in het gemeentecentrum drie dezelfde brieven om te ondertekenen. Schrijven helpt. Eén op de drie gevangenen voor wie geschreven is, krijgt een betere behandeling of wordt vrijgelaten!

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

- Iran: Arbeidsrechtenactivisten opgepakt.
Drie vrouwelijke Iraanse activisten, Anisha Assadolahi, Atefeh Rangriz en Neda Naji, namen op 1 mei, Dag van de Arbeid, deel aan een vreedzame bijeenkomst. De demonstratie vond plaats voor het parlamentsgebouw in Teheran. Veiligheidsagenten sloegen de bijeenkomst hard uiteen en pakten tientallen mensen op, onder wie de drie vrouwen. Toen journalist Marzieh Amiri informeerde wat er gebeurd was, werd ook zij gearresteerd. Alle vier de vrouwen worden nu valselijk beschuldigd van misdrijven tegen de nationale veiligheid; ze zouden onder meer ‘propaganda tegen de staat hebben verspreid’. De vier vrouwen werden na hun arrestatie wekenlang in eenzame opsluiting vastgehouden. Dit kan worden gezien als marteling. Ze hebben nog altijd geen toegang tot hun advocaat. Atefeh Rangriz en Neda Naji weigerden een chador (een sluier die het hele lichaam behalve het gezicht bedekt) te dragen. Als straf werden ze door een gevangenisbewaarder geslagen. Ze liepen flinke verwondingen op. In juni werden ze overgebracht naar een andere gevangenis. Daar zitten ze tussen vrouwen die ernstige geweldsmisdaden hebben gepleegd. Ze lopen daar het risico te worden aangevallen door medegevangenen en bewaarders. Marzieh Amiri heeft dringend medische zorg nodig. Ze lijdt aan epilepsie en heeft last van duizelingen en een lage bloeddruk.
- Paraguay: Inheemse gemeenschap mogelijk opnieuw verjaagd.
De inheemse Tekoha Sause-gemeenschap in Paraguay werd in de jaren zeventig van hun land verjaagd, waar zonder hun instemming een waterkrachtcentrale werd gebouwd. Drie jaar geleden keerden ze terug naar een deel van hun land. Het staatsbedrijf dat eigenaar is van de waterkrachtcentrale eist dit land nu weer op. Mogelijk worden de Tekoha Sause dus weer verdreven van het land dat al zo lang hun woongebied is. De Tekoha Sause voeren een jarenlange strijd om het land van hun voorouders, onder aanvoering van Amada Martínez en Cristóbal Martínez. De twee gemeenschapsleiders komen op voor de rechten van de Tekoha Sause en claimen hun land terug bij de rechter. Amada Martínez werd in verband met haar activisme bedreigd door mannen in het uniform van de waterkrachtcentrale. De Tekoha Sause hebben het recht om hun traditionele manier van leven te leiden op het land waar ze al generaties lang wonen. Volgens zowel de Paraguayaanse grondwet als internationaal recht mogen zij niet van hun land gestuurd worden als zij daar niet mee hebben ingestemd.

- Rusland: Activist Emir-Usein Kuku al drie jaar onterecht vast. De prominente mensenrechtenverdediger Emir-Usein Kuku zit al bijna drie jaar vast. Hij bleef na de Russische annexatie van de Krim in 2014 opkomen voor de rechten van de Krimtataren, een islamitische minderheid waartoe hij zelf ook behoort. Om hem de mond te snoeren wordt Kuku valselijk beschuldigd van een misdrijf. Hij kan 25 jaar cel krijgen. Emir-Usein Kuku stelde mensenrechtenschendingen op de Krim aan de kaak. Hij vroeg onder andere aandacht voor de vele verdwijningen. Ook gaf hij juridische steun aan Krimtataren die werden vervolgd. De Russische autoriteiten zijn hier niet van gediend. De Russische veiligheidsdienst sloeg hem op klaarlichte dag in elkaar bij een bushalte, waar wachtende mensen toekeken. Daarop werd hij meegenomen voor verhoor. Een paar maanden later vielen ze zijn huis binnen, haalden alles overhoop en arresteerden hem. Hij wordt nu onterecht beschuldigd van lidmaatschap van een in Rusland verboden organisatie. Ook zou hij volgens de Russische autoriteiten deelnemen aan een samenzwering om de macht op de Krim te grijpen.

Het schrijven van brieven en het zetten van een handtekening helpt om de mensenrechten te verbeteren. Dat blijkt ook uit het onderstaande ‘goede nieuws’ over de mensen voor wie u de afgelopen tijd heeft geschreven.

- Kirgizië: VN-verdrag voor mensen met handicap geratificeerd. “De ratificatie maakt de weg vrij voor de inclusie van 180.000 mensen in Kirgizië”, zegt Anna Kirey van Amnesty’s programma voor Oost-Europa en Centraal-Azië. Amnesty International voerde samen met partners in Kirgizië actie voor de ratificatie. “Samen hebben we tastbare vooruitgang geboekt in het tegengaan van vooroordelen en misvattingen over mensen met een handicap”, aldus Kirey. Een van de mensen met wie Amnesty samenwerkte was de activiste Gulzar Duishenova, voor wie we ook in actie kwamen tijdens Write4Rights 2018. In 2002 was zij aangereden door een dronken automobilist. Sindsdien kan ze niet meer lopen. Al snel kwam ze erachter dat je op ernstige problemen stuit als je in Kirgizië vrouw bent én gehandicapt. Dus besloot Duishenova te strijden tegen de ongelijke behandeling van mensen met een handicap. Duishenova verklaarde: “Ik ben dankbaar voor alle steun en solidariteit van zoveel Amnesty-activisten die om onze rechten geven, ondanks het feit dat ze uit andere landen komen. Er wordt wel gezegd: als mensen met een handicap en ouderen goed leven, dan leeft de hele maatschappij goed.” Amnesty roept de regering van Kirgizië op om ervoor te zorgen dat mensen met een handicap worden betrokken bij alle besluitvormende processen, waaronder relevante werkgroepen en commissies. De implementatie van het verdrag vraagt erom dat mensen met een handicap, en hun organisaties, meedoen met het opstellen van beleid.
- Rusland: Geen celstraf voor ‘geweldpleger’. Mikhail Tsakunov hoeft niet in de gevangenis te blijven wegens geweld tegen een politieman, een misdrijf waarvan hijzelf zegt dat hij het niet gepleegd heeft. Wel moet hij een boete betalen, oordeelde de rechter in het

Russische Sint Petersburg. Op 5 mei 2018 werd Mikhail Tsakunov gearresteerd in Sint Petersburg, waar meer dan 2000 mensen deelnamen aan een demonstratie tegen de herverkiezing van Vladimir Poetin als president. Tsakunov zegt dat hij niet eens deelnam aan de demonstratie. Toch werd hij gearresteerd en aangeklaagd wegens geweld tegen een politieagent. Daar staat in Rusland maximaal 10 jaar cel op. Op 20 mei veroordeelde de rechter Tsakunov tot een boete van 100.000 roebel (1360 euro), die hij niet hoefde te betalen vanwege de tijd die hij in voorarrest had gezeten. De boete van 26.000 roebel (350 euro) als schadevergoeding aan de 'gewonde' politieman moet hij wél betalen. Tsakunov is nu gelukkig weer een vrij man, maar dat hij ruim een jaar in voorarrest heeft gezeten, had nooit mogen gebeuren.

- Israël: Palestijnse parlementariër vrijgelaten.

Op 28 februari 2019 is de Palestijnse parlementariër Khalida Jarrar vrijgelaten. Ze zat 20 maanden in een Israëlische cel zonder aanklacht of proces. Jarrar werd op 2 juli 2017 gearresteerd in haar huis in Ramallah op de bezette Westelijke Jordaanoever. Ze kreeg 6 maanden administratieve detentie opgelegd, die later 3 keer werd verlengd. Na haar vrijlating bedankte ze iedereen die voor haar in actie kwam. "Veel dank aan iedereen die voor mij en andere Palestijnse gevangenen opkwam. Toen ik gevangenzat twijfelde ik er niet over dat Amnesty-leden en -supporters overal ter wereld de willekeurige administratieve detentie zouden afkeuren en mijn onmiddellijke vrijlating zouden vragen." Jarrar is een uitgesproken criticus van de Israëlische bezetting van Palestijnse gebieden en van de samenwerking op het gebied van veiligheid tussen Palestijnse en Israëlische troepen. "Ik ben nu vrij, maar ik heb zeker 48 vrouwelijke Palestijnse gevangenen achtergelaten voor wie het leven extreem zwaar is. Ik hoop dat Amnesty campagne blijft voeren voor Palestijnen die onrecht is aangedaan. Mijn boodschap voor alle Amnesty-supporters is dat de strijd voor mensenrechten nooit ophoudt. Het is aan ons om die inspanningen te blijven leveren", vertelde Khalida Jarrar.

Ik hoop dat het een stimulans is om gewoon door te gaan met schrijven. Graag uw medewerking!

Everdien Sanderman

BERICHTEN VANUIT DE DIACONIE

BIJEEENKOMST: HET VERHAAL VAN SARA SAVVA

Van harte welkom in de Lutherse kerk op **vrijdagavond 13 september om 19.30 uur** om het verhaal van Sara, die een week in Nederland is, te horen! Sara Savva werkt bij de orthodoxe kerk in Syrië.

De website van Kerk in Actie vermeldt het volgende:

Sara coördineert alle hulp die door de vijfhonderd medewerkers en duizenden vrijwilligers van de Grieks-Orthodoxe kerk tot in de verste uithoeken van Syrië wordt gegeven. Nu het langzaam maar zeker rustiger wordt in het land, verandert die hulp van noodhulp in herstel en inkomenszekerheid voor Syrische burgers.

“De mensen willen niets liever dan hun land weer opbouwen”, vertelt Sara. “En overal waar hulp komt, zie je dat mensen nieuw elan krijgen. Een school die weer wordt opgebouwd, woonruimtes die worden opgeknapt, vaktrainingen om mensen te leren een eigen onderneming op te zetten: het biedt allemaal hoop. En hoop is het belangrijkste dat wij ze kunnen geven.”

De meeste mensen die hulp ontvangen, zijn moslim. De bevolking van Syrië is voor 90 procent moslim en voor 10 procent christen. Wij zijn er voor iedereen, ongeacht geloof, cultuur of ras. We verwachten er ook niets voor terug. Mensen hoeven van ons niet naar de kerk te komen, we verkondigen de Boodschap niet door te evangeliseren. We delen alleen uit – dat is de Boodschap van de kerk.”

Tot ziens in de Lutherse kerk!

Namens de werkgroep ‘Versterk de kerk in het Midden- Oosten’,
Hanneke Buurman

REIS NAAR RWANDA: BERICHT BEN VELDBOOM

De diaconie heeft de afgelopen maanden regelmatig contact gehad met ons gemeentelid Ben Veldboom: dat was voorafgaand aan zijn reis naar Rwanda en recentelijk na zijn terugkomst. Ben en zijn vrouw Heleen en hun gezin hebben een aantal jaren in Rwanda gewoond en gewerkt in verband met onderwijs in landbouwprojecten. Ze woonden in Rubengera, dichtbij het diaconessencentrum Abaje ba Kristo.

Onze diaconie heeft belangstelling en er zijn gesprekken over hoe we dit project kunnen steunen. Ben heeft ons inmiddels ruim voorzien van documentatie. In juli

was hij drie weken in Rwanda. Namens Kerk in Actie bezocht hij daar een landbouwproject, dat is gericht op het verbeteren van de levensomstandigheden van de armste boerinnen en boeren. In onderstaand bericht vertelt hij hier meer over.

Jan Grisnich

Hartelijke groeten uit Rwanda

Op de laatste zondag van mijn bezoek (21 juli) werd mij in de kerk gevraagd: Breng de hartelijke groeten over aan onze zusters en broeders in jouw kerk in Nederland. Dat doe ik graag, bij dezen. En over het landbouwproject, en mijn rol daarin, wil ik nog wel wat meer vertellen.

Wij, mijn vrouw Heleen en ik, zijn al vele jaren betrokken bij Rwanda. Eind jaren tachtig hebben we daar met onze kinderen drie jaar gewoond. Ik werkte daar toen als leraar landbouw op een lerarenopleiding. Daarna heb ik er nog enkele korte perioden gewerkt. In 2015 heeft Kerk in Actie mij gevraagd daar een landbouwproject te begeleiden. Dit is verbonden aan het diaconessencentrum in Rubengera (de plaats waar wij destijds woonden). De zusters (diaconessen) organiseren allerlei pastorale, diaconale en sociale activiteiten voor de mensen in de omgeving.

Tien jaar geleden is men gestart met een landbouwvoorbeeldproject en een landbouw cursus. Aan de cursus nemen elk jaar 150 boerinnen en boeren deel. Hierdoor wordt de economische positie van de veelal zeer arme boerinnen en boeren verbeterd, zodat zij bijvoorbeeld geld hebben om hun ziektekostenverzekering en het onderwijs van hun kinderen te betalen. In de cursus gaat het niet alleen om landbouw en veehouderij, ook onderwerpen als boekhouding, voeding en gezondheid komen hier aan de orde. De praktijklessen worden gehouden in de tuinen van de cursisten (bijvoorbeeld een composthoop maken, nieuwe teeltmethoden), dit geeft een mooie uitstraling naar de burens van de cursisten.

Het project wordt gesteund met een jaarlijkse financiële bijdrage van Kerk in Actie. Sinds 2015 heb ik het project enkele malen bezocht; tijdens het laatste bezoek kon ik zien dat er belangrijke verbeteringen zijn uitgevoerd.

(zie ook: www.kerkinactie.nl/projecten/boerinnen-zorgen-voor-voldoende-voedsel).

Hierover wil ik weleens wat meer vertellen in onze gemeente, zodat we kunnen zien hoe we daar als kerken werken aan het verbeteren van de levensomstandigheden.

Ben Veldboom

DIACONALE COLLECTES

SLOA

Op zondag **1 september** wordt er gecollecteerd voor de Stichting SLOA (Stichting Lutherse Ontspanningsinitiatieven en Activiteiten). Deze stichting organiseert onder meer vakantieweken voor gemeenteleden die door omstandigheden niet (meer) met vakantie kunnen gaan. De steun die wordt geboden is praktisch, financieel, en als het nodig is in de vorm van persoonlijke begeleiding.

vorm van persoonlijke

De SLOA kan, in samenwerking met diaconieën en lutherse fondsen, een betaalbare, aangepaste vakantie aanbieden. Deze vakanties vinden plaats in één van de vakantiehôtels van het vakantiebureau van de Protestantse Stichting Diaconaal Vakantiewerk of in een villa van de SLAB (Stichting Luthers Accommodatie Beheer). Voor dit alles is men voor het grootste deel afhankelijk van lutherse diaconieën en gemeenten. Zolang zij de SLOA willen steunen kunnen ze dit werk blijven doen. De circa 100 lutherse gasten die jaarlijks van deze al dan niet aangepaste vakanties mogen genieten zullen u zeer dankbaar zijn!

Mensenkinderen

Op zondag **8 september** collecteert de diaconie voor de Stichting Mensenkinderen. Deze stichting helpt kinderen, gezinnen, gehandicapten en bejaarden in Albanië, Armenië, Bulgarije en Moldavië voor wie niemand anders zorgt. Men werkt uitsluitend via kerken en lokale organisaties. De projecten zijn concreet, uitvoerbaar en bieden directe hulp. Mensenkinderen stuurt geen (dure) transporten; goederen worden in het land zelf ingekocht. Dat is veel efficiënter en het stimuleert ook de lokale economie. Zo wordt uw gift als het ware dubbel besteed.

De stichting Mensenkinderen zet zich sinds 2003 in voor de allerarmsten in Oost-Europa. Daarnaast wordt voorlichting gegeven om groepen en individuen te motiveren zodat deze betrokken raken bij het helpen en dienen van de naaste in nood. Hoewel Mensenkinderen een christelijke organisatie is, verleent zij hulp ongeacht religie of etnische achtergrond.

Stichting Voorkom

De diaconale collecte op zondag **15 september** is bestemd voor de Stichting Voorkom, een organisatie die geheel gericht is op het voorkomen van verslavingen. Men tracht dat doel te bereiken door het geven van preventieve voorlichting over de thema's alcohol, drugs,

gokken en roken. Er wordt gewerkt vanuit een christelijke levensvisie. De Stichting Voorkom heeft een plan van aanpak voor scholen, die is gericht op groep acht van de basisschool en op de eerste vier leerjaren van het voortgezet onderwijs. De Stichting heeft tevens een plan van aanpak voor kerken, die is gericht op ambtsdragers, ouders, jongeren en wijkgroepen. Van harte aanbevolen.

Oecumenische viering

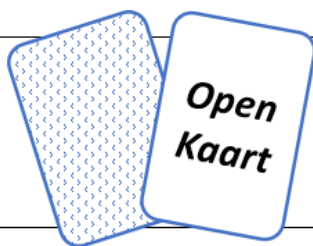
Op zondag **22 september** is er een oecumenische viering in de OLV Basiliek. Het collectiedoel aldaar is niet bekend.

Diaconaal project

Op zondag **29 september** collecteert de diaconie voor het diaconaal project Versterk de kerk in het Midden-Oosten. De kerk in het Midden-Oosten houdt, ondanks de oorlogsellende, haar deuren open en biedt mensen hulp met voedselpakketten, onderdak en onderwijs. In de afgelopen jaren van oorlog voelen de Syrische kerken zich gesterkt door de wetenschap dat kerken in Nederland voor hen in actie komen en voor hen bidden. De plaatselijke kerken maken deel uit van de samenleving en weten waar hulp nodig is. Ze delen wat ze hebben. Ons gebed en onze steun zijn hard nodig, zodat zij volhouden.

Onderhoudsfonds

De tweede collecte op zondag **29 september** is bestemd voor het Onderhoudsfonds van onze kerk.

RIJKDOM: EEN IMRESSIE VAN HET SENIORENUITJE

Rijkdom is het, wanneer je na jaren weer in staat bent om mee te gaan met dit uitje. Wanneer je opgehaald wordt door een vriendelijk gemeentelid. Rijkdom is het wanneer je buiten bij Dijkmoment kunt genieten van de Vecht en haar prachtige wolkenpartijen. Net een Voerman. Wanneer je gemeenteleden mag ontmoeten, die niet meer in staat zijn om naar de kerkdiensten te gaan.

Rijkdom is het wanneer een medereiziger je vertelt, hoe ze na meer dan dertig jaar nog geïnspireerd wordt door de cursus over Anna Maria van Schuurman, die ik toen heb gegeven. Je wordt er stil van, dat je dat terug mag ontvangen.

Samen genieten van de lunch ,dat is rijkdom .Om vervolgens gesterkt de Anningahof te bezoeken. Ik werd verrijkt door meneer Anninga, toen hij vertelde over het tot stand komen van deze hof, nadat hij van zijn ouders de boerderij en een stuk land had geërfd. Hoe hij in het Oosten des lands iets van het enthousiasme over nieuwe kunstuitingen vanuit Amsterdam kon brengen, waarvan oud en jong van kunnen genieten. Naast het verzorgen van zijn ouders heeft hij een beeldentuin opgebouwd. Beelden die soms schurend en schrijnend zijn.

Beginnend bij Armando, die tijdens de Tweede Wereldoorlog met zijn ouders verhuisde naar Amersfoort, waar hij al spelend in de bossen van Amersfoort geconfronteerd werd met het leed dat hij via de omheining van het concentratiekamp zag. En dan van Kevin van Braak, *Olifant*, een sculptuur even indringend als gevoelig gemaakt door Indonesische houtsnijwerkers die er 2500 uur aan werkten om daarmee het probleem van de stroperij aan de orde stellen.

Ontroerend is ook het werk van Herman Lamers, *De Grote kleine reus*. In Groningen is de positieve versie van het glazen beeld geplaatst voor het protonencentrum van het UMCG, een behandelcentrum waar kinderen bestraald worden. Deze lege uitgesneden versie is speciaal voor Landgoed Anningahof gemaakt. Ik kan zo nog wel even doorgaan, maar u moet zelf maar kijken.

Al wandelend door deze hof waar de bloeiende veldbloemen de pijnlijke beelden verzachtten, moest ik denken aan het Conciliair proces, met als hoofdthema's Gerechtigheid, Vrede en Heelheid van de Schepping. Als er geen gerechtigheid is, kan er geen vrede en heelheid van de schepping zijn. Daar getuigen deze beelden van.

Rijkdom is het als we zo als ouderen van onze Lutherse gemeente elkaar mogen ontmoeten, kunnen genieten van de mooie dingen om ons heen, maar ook blijvend kritische vragen mogen stellen over de wereld waarin we wonen.

Lucie Engberts

UIT DE OUDE DOOS

De onderstaande twee bijdragen zijn ingestuurd door Bertie Pauw-de Koning. Ze verschenen al eerder in de *Flambouw*, maar zijn nu – met de Gemeentezondag in aantocht én de foto's van Normandië in het gemeentecentrum – weer actueel en passen daarom mooi in deze uitgave.

Omzien naar elkaar – Arm en rijk

Met de Startzondag van de Lutherse Kerk in aantocht, kwam een andere Startzondag in mijn gedachten, namelijk die van de Dominicaanse Kerk waar ik de dienst mee maakte. Het thema was arm en rijk, diaconaal bezig zijn.

De schriftlezing vertelde het verhaal van Kaïn en Abel. Jaloezie, afgunst? Hoe gaan wij om met arm en rijk? Geven wij de zwervende, de minder bedeelde onze aandacht, omzien naar elkaar, zoals onze opdracht zou moeten zijn. Of zijn wij druk met onze rijkdom en vinden wij alleen *dat* belangrijk? Schiet ons systeem tekort, waardoor wanhoop, agressie, verdriet en geweld de overhand krijgen? Geloof in je kracht en die van mensen, hoe verschillend ook, vertrouw op God... Dat is maar al te makkelijk gezegd, maar ook gedaan?

Zorg en warmte geven samen met de Eeuwige is niet gemakkelijk, in feite is het een loodzware opdracht. En toch, door alles heen een verlangen dat het beter kan en moet en uiteindelijk zal gebeuren. Wanneer, waar? Tot zolang is onze opdracht voor arm en rijk: je inzetten voor de ander, voor een betere wereld, dichtbij én veraf.

Indrukwekkende reis naar Normandië

Vijf jaar oud was ik, toen ik de oorlog uitbrak en wij verhuisden van Deventer naar Nunspeet. De beelden van toen staan nog helder in mijn geest en ik kan ze zo weer oproepen. Het afweergeschut bij Harderwijk, de 12 soldaten die het huis boven vorderden. Zij waren Polen, altijd vriendelijk tegen mijn moeder en haar drie kleine kinderen. Mijn vader 'werkte' in het 'ziekenhuis' verderop.

Altijd wilde ik naar Normandië, en een paar jaar terug in augustus lukte het om samen met mijn schoonzusje een busreis te maken van vijf dagen. We hebben veel gezien. Het is indrukwekkend als je daar boven op de rotsen staat, je kijkt naar de branding, je loopt door de bunkers, en denkt je in hoe dat allemaal is gegaan onder het oog van de vijand. Je wordt er stil van. Mensen die er geweest zijn, zullen dit beamen.

We hebben over het strand gelopen, naar de Amerikaanse begraafplaats, een flink eind klimmen naar boven. Zover het oog reikt: witte kruizen, naar links, naar rechts. Een indrukwekkend monument op de heuvel, en een lange, lange muur van gevallen die ze niet hebben kunnen identificeren.

We zijn ook op de Duitse begraafplaats geweest. Veel soberder, met één grafsteen waar een voltallige bemanning van een vliegtuig is begraven. Er worden nog steeds bloemen gelegd, maar men weet niet van wie.

In één van de plaatsjes, in Sainte-Mère-Église, hangt aan de kerktoerspits nog steeds als eerbetoon een parachute. Overal zijn trouwens tekenen van de oorlog nog te zien in tuinen en parkjes. En de film in het museum laat je heel realistisch meeleven in die oorlogsdagen. Sommige mensen werd het te veel en ze verlieten de zaal. Het móet levendig gehouden worden. Zeer zeker. Vooral voor de jongere generatie, onze kleinkinderen. Een oorlog als die van 1940 tot 1945 mag nooit meer! Er is heden ten dage alweer genoeg oorlog gaande in de wereld.

Bertie Pauw-de Koning

HOEZO, VOLMAAKT?

Een van die prikkelende teksten waaraan de Bergrede zo rijk is, luidt: “Wees dus volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is” (Mattheüs 5: 48). Als bioloog hik ik hiertegenaan, want in mijn vak is er alleen toekomst voor wat niet volmaakt is.

Volmaaktheid suggereert immers dat er niets meer te ontwikkelen valt. En wat ontwikkeld is, houdt geen stand in een veranderende wereld. Het beste wat je van volmaaktheid kunt zeggen is dat het een stip aan de einder vormt, een ideaal dat even uitdagend als onwettelijk is.

Een perfect koppel?

Tot mijn verbazing blijken de Nieuwe en de Naardense Bijbelvertaling het vrijwel eens over de vertaling van bovengenoemde tekst. In beide is ‘volmaakt’ de term die de klemtoon krijgt, en die de verbinding vormt tussen Jezus’ toehoorders en hun hemelse Vader. Daarin krijgen beide vertalingen gezelschap van de Vulgata, de wijdverspreide Latijnse Bijbelvertaling, die de woordstam ‘perfect’ gebruikt. Zou Jezus werkelijk tot perfectionisme oproepen?

De tekst achter de tekst

Gelukkig ben ik niet de enige die Mattheüs 5: 48 in de gangbare vertaling als ongemakkelijk ervaart. Ruim veertig geleden schreef Feitse Boerwinkel (1906-1987) een handzaam boekje met als titel *Meer dan het gewone* en als ondertitel *Over Jezus en zijn bergrede*. Daarin noemt hij deze tekst als voorbeeld van een ‘struikeltekst’ bij uitstek. Voor hem leek dit woord van Jezus hét struikelblok om de Bergrede te verstaan.

De Hebreeuwse Bijbel biedt uitkomst. Een verwijzing die in allerlei Bijbeluitgaven te vinden is, verbindt de vermeende struikeltekst met Deuteronomium 18:13. Hiervan geeft de Naardense Bijbelvertaling een verrassende en creatieve vertaling, waar het woord volmaaktheid niet voorkomt: “Een gaaf geheel zul je vormen met de Ene, je God!” In lijn hiermee bedoelt Jezus niet dat mensen zich aan Gods volmaaktheid moeten spiegelen, maar dat ze zichzelf en God niet uit elkaar moeten laten spelen.

Boerwinkel noemt als alternatieven voor ‘volmaakt’: op één doel gericht, uit één stuk, met onverdeeld hart. Dat vergt heel wat van een mens, maar volmaaktheid is er niet voor nodig.

Eddy Weeda

EUROPA OP RAMKOERS

Gevaren niet genoeg onderkend

Het Einde. Doemdenken is weer helemaal terug

Deze ‘kop’ kreeg een *Trouw*-lezer op 11 juni in chocoladeletters onder ogen. Ging dat misschien over Bijbelse profetieën, het einde der tijden, Jezus’ wederkomst en het laatste oordeel? Neen, verder lezend kwam je op bekender terrein: het einde van onze beschaving, en de vrees voor allerlei onheil door de klimaatcrisis opgeroepen; dat had het doemdenken teruggebracht.

Vervult de nucleaire bedreiging dan niemand meer met zorg?

En toch bracht juist *die* nucleaire bedreiging in 1983 bij de Haagse antikernwapenmars, in de grootste manifestatie in ons land ooit, 550.000 mensen in actie, protesterend tegen overheidsbeleid dat gedwee NAVO-richtlijnen volgde die met 572 middellange afstandsruketten West-Europa tot een nucleair slagveld konden maken. Vele gezaghebbende instanties, waaronder grote kerken, protesteerden mee.

Hiroshima was nog niet vergeten, evenmin de Cubaanse rakettencrisis in 1962. Dat een Russische officier, Stefan Petrov, in 1983 de wereld redde door afwijkend van het protocol geen tegenaanval in te zetten op het (later vals gebleken) alarm van naderende Amerikaanse raketten, was minder bekend. Een relatief positieve ontknoping bracht opluchting: Reagan en Gorbatsjov sloten in 1987 het INF (Intermediate Range Nuclear Forces Treaty), waarbij de kernbewapening in Europa fors werd ingekrompen. Nederland bleef (evenals andere NAVO-landen) opgescheept met atoombommen die Nederlandse gevechtsvliegtuigen zo nodig zouden vervoeren en afwerpen. Van ‘alle atoomwapens de wereld uit, te beginnen in Nederland’ was dus geen sprake.

Konden we met procederen niet verder komen?

Dat beoogden Juristen en Tribunaal voor de Vrede met een Proces tegen de Staat inzake kernwapens, waarbij in 1983 ruim 20.000 burgers [van wie ik er één was, H.G.] als mede-eisers toetraden. Tot het niveau van de Hoge Raad werd doorgeprocedeerd, maar steeds werd geweigerd inzet van kernwapens, opgeslagen in Volkel, te toetsen aan het oorlogsrecht. Ondanks dat een Aanvullend Protocol bij de Geneefse verdragen, alsook het Internationaal Gerechtshof in 1996 herbevestigden dat geen militair geweld toegestaan is, dat geen onderscheid kan maken tussen militairen en burgers als slachtoffers. Zelfs kwam de Hoge Raad in 2001 tot de absurde conclusie 'dat niet op voorhand kan worden gezegd dat nucleaire vernietiging van een stad onrechtmatig zou zijn'. Beschamend bleken mensenrechten van ondergeschikt belang als NAVO-beleid dat vorderde. Meindert Stelling, kapitein bij de luchtmacht en advocaat, hiermee oneens, was genoopt uit het leger te gaan en ging zich geheel aan de kernwapenzaak wijden. Op bedrieglijke gronden kreeg hij een beroepsverbod als advocaat. Voor deze 'vervolgde klokkenluider' zal aan het Europese Hof worden doorgeprocedeerd.

Volkelbommen

In de Tweede Kamer kwamen de Volkelbommen aan de orde wegens naderende ingebruikname van de JSF (F35), die de F16 gaat vervangen. Eind 2013 werd een motie aangenomen (die de regering naast zich neerlegde) dat de JSF's geen nucleaire taak mogen krijgen. Intussen zullen de bommen in Volkel worden vervangen door de B61-12, geen vrije val model, maar een effectiever wapen met besturingssysteem.

Oplopende spanning en tegenactie

De fragiele ego's van Poetin en de grillige Trump, en de oplopende spanning tussen hun landen maken de nieuwe wapenwedloop extra gevaarlijk. Vooral nu Trump uit het INF-verdrag is gestapt, terwijl Poetin opschept over nieuwe superieure kernwapens. Volgens wetenschappers van het *Bulletin of Atomic Scientists* staat de 'Doomsday clock' nu dichterbij middernacht dan ooit sinds 1953. Hoopvol is dat een Vergadering van de Verenigde Naties in juli 2017 met 122 landen het Verdrag Verbod van Kernwapens aannam. 40 landen, kernwapenbezitters en hun bondgenoten, ontbraken. Nederland, wel participant, stemde tegen. Onbegrijpelijk dat bedreigingen vergelijkbaar met die van 1983 nog weinig reacties opriepen.

Doomsday-machines en hun ontmanteling

Doomsday-machines als apparaten voor menselijke zelfvernietiging werden een begrip door Stanley Kubricks film *Dr. Strangelove* uit 1964, waarin een Russisch-Amerikaanse kernoorlog eindigt met uitroeiing van de mensheid. Daniel Ellsbergs boek uit 2017, *The Doomsday Machine*, is ondertiteld 'Confessions of a nuclear war planner', omdat hij eens Amerikaanse presidenten dienaangaande adviseerde. Zijn boek beschrijft de Amerikaanse en Russische Doomsday-machines en bespreekt hun ontmanteling. Die is denkbaar als regeringsleiders

gezond verstand aan enige goede wil paren. Of we dat van het huidige duo mogen verwachten?

Het toegepaste protocol voor lancering levert nu grote risico's op, omdat een significant deel van de wapens op scherp staat ('hair trigger alert') en wordt uitgegaan van de bereidheid als eerste aan te vallen ('first strike capability'). Zo waren er in 2018 in de VS en Rusland elk 1600 kernkoppen geladen op voertuigen, klaar om binnen enkele minuten voor een intercontinentale aanval te worden gelanceerd. Ook zijn er gecompliceerde 'delegatie'-afspraken over de bevoegdheid dat 'anderen' de knop mogen indrukken, zouden president en directe opvolger (bijvoorbeeld door een terroristische overval) uitgeschakeld zijn. Daarbij is te bedenken dat het eerste aanvalsarsenaal (waarnaast nog een enorme reserve bestaat) een gigantische impact heeft. Reeds in 1961 ging het Pentagon ervan uit (zoals Ellsberg verbijsterd vaststelde) dat bij een aanval van de VS 1,2 miljard doden zouden vallen. Met de huidige bevolkingsomvang en wapens zal dat een veelvoud zijn. En wat men pas nu weet is dat de gevolgen van de ramp veel ingrijpender zijn: as van de vuren van brandende steden zou zo hoog in de stratosfeer worden geworpen, dat die niet zou uitregenen, maar minstens 10 jaar het zonlicht blokkeren, zodat groei van gewassen onmogelijk wordt en overlevenden massaal verhongeren. Ellsberg bedacht hoe de dreiging te verkleinen. Hij is realistisch en richt zich nog niet op afschaffing van kernwapens of zelfs alleen maar het opgeven van de nucleaire afschrikking.

Het grootste gevaar wordt al bedwongen door afzien van een eerste aanvalsbeleid en aanvalscapaciteit, zodat bij acute dreiging tijd nodig is om een grootschalige aanval te beginnen; tijd die gebruikt kan worden voor onderhandelen. Details over Doomsday-machines en hun ontmanteling zijn te vinden in een artikel in de maart 2019 editie van *ProcesNieuws*. Geïnteresseerden kunnen een digitaal exemplaar van deze editie per e-mail aanvragen bij Henk Glimmerveen. Tot op heden is de VS helaas allerminst bereid af te zien van wapens op scherp en 'first strike'.

Actie is nodig, maar hoe?

Wie voorgaande informatie over het zwaard van Damocles boven onze hoofden bevestigd wil zien, leze de oproep van Pax en vooral die van het Rode Kruis van 11 februari jl. aan onze regering om het VN-kernwapenverbod te ondertekenen, omdat hulpverlening na een kernaanval (die kan komen als een dief in de nacht) vrijwel onmogelijk is. Overigens wordt NAVO-lidmaatschap daardoor niet uitgesloten, wel hun Volkel-kernwapens.

Onbegrijpelijk dat reacties van pers en parlement vrijwel uitbleven! Te druk met klimaatcrisis, pensioenen en Groningen? Hoogste tijd dan dat burgers het zwijgen doorbreken en ruim deze Doomsday-informatie verspreiden, met het verzoek tot navolging. Als een demonstratie over Zwarte Piet organiseren via internet kinderspel is, dan moet dat voor een zaak van echt belang zeker lukken. Nationalisten en globalisten kunnen hierin samen optrekken: liefde voor onze

familie, vrienden, hun en ons nageslacht, de mensheid en alle leven op onze mooie aarde kan ons inspireren!

Henk Glimmerveen

KERKGANGER IN IJSLAND

Tijdens onze kampeervakantie in IJsland waren we kerkganger in de kathedraal van Hólar. Dat klinkt wat imposanter dan het was: het is een kleine kerk uit 1763, waar hooguit 60, 70 mensen in passen. Hólar is één van de drie bisschopszetels van IJsland, gesticht in 1106, een eeuw na de kerstening van IJsland. In 1550, toen de reformatie zich over het land verbreidde, weigerde de toenmalige bisschop om protestants te worden. Dat moest hij met zijn leven bekopen en vanaf toen waren er lutherse bisschoppen.

Op de naamlijst van alle bisschoppen, die bij de ingang hing, en die loopt van 1106 tot heden, is er een naadloze overgang van de rooms-katholieke naar de lutherse bisschoppen. Sinds 2012 is dat een vrouw, Solveig Lára Guðmundsdóttir. Ook het hoofd van de kerk in IJsland, de bisschop van Reykjavík, is een vrouw. Zij werd een paar maanden eerder geordineerd en mocht toen meteen haar zuster in het ambt ordineren, hetgeen de (lutherse) wereldpers haalde.

Hólar heeft 78 inwoners én een universiteit waar je behalve theologie studeren ook een bachelor in kennis over paarden (de enige ter wereld) kunt behalen.

Solveig Lára (iedereen wordt bij de voornaam genoemd) ging gepassioneerd voor in de viering, waar wij niets van verstonden, maar waar we wel van genoten. Er waren zo'n 25 kerkgangers. Speciaal voor ons en nog een paar buitenlanders las ze het evangelie ook in het Engels. De liturgie was eenvoudig vanwege de zomertijd, naar we later hoorden. In het liedboek, dat ik natuurlijk snel doorbladerde, stond wel een meer gezongen liturgie die erg op de onze leek. Ik zag geen liederen uit de Duitse traditie: ze hebben vooral romantische melodieën uit begin vorige eeuw. Die kon ik (zonder tekst, op *la-la-la*) zo meezingen. Er waren deze keer drie professionele zangeressen, die onder andere muziek van Hildegard von Bingen zongen en zo de viering ondersteunden.

Na de dienst ging iedereen koffie drinken in een café naast de kerk en dat samenzijn voelde voor ons heel vertrouwd. We raakten in gesprek met de bisschop. Solveig Lára is verantwoordelijk voor een groot aantal gemeentes en ruim 100 predikanten in het noorden van het land. Bijna iedereen in IJsland is luthers, maar er zijn niet veel kerkgangers en lang niet alle kinderen worden meer gedoopt. Het is net zoals in de andere Scandinavische landen een staatskerk. Het voelde goed, die zondag begin juli, om lid te zijn van een wereldkerk.

Chica van Dam

ALS VROUWEN AAN HET WOORD KOMEN: 2019/2020

Thema: De zeven hoofdzonden

Het komende seizoen zal weer een aantrekkelijk programma worden klaargemaakt voor vrouwen die in oecumenisch perspectief met elkaar in gesprek willen gaan. Daarvoor zullen de zeven hoofdzonden aan de orde komen. Hiëronymus Bosch heeft daar een schilderij over gemaakt, zo rond 1520. Deze zeven hoofdzonden staan aan de basis van veel andere zonden, zo is de gedachte.

Een thema over een kant van het menselijk bestaan dat niet vaak onder de loep wordt genomen, maar dat wel degelijk aanwezig is in ieders leven. In een levendig gesprek zullen we ons buigen over zeven zonden. En natuurlijk zal het een en ander muzikaal bespiegeld worden door Ensemble Drie. Dit seizoen verzorgen de predikanten Lieke van Houte, Louisa Vos en Margo Jonker de inhoudelijke bijdragen.

Opgave: [Liesbeth Schuring](#)

Bijdrage per bijeenkomst: 4 euro

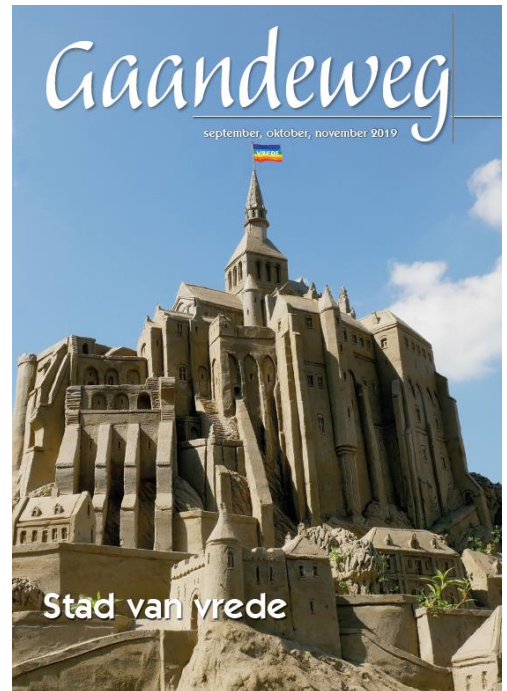
Locatie: Lutherse Kerk, ingang via de Potgietersingel

Aanvang: 09.45 uur, om 09.30 uur staat de koffie/thee klaar

Data: Steeds op de tweede woensdagochtend van de maand. Dat zijn dit seizoen: 9 oktober, 13 november, 11 december 2019, 8 januari 2020, 12 februari, 11 maart, en 15 april (i.v.m.de Stille Week op de derde woensdag)

HERFSTNUMMER GAANDEWEG

Op dinsdag 3 september 2019 verschijnt het Zwolse kerkblad Gaandeweg, uitgave van de Protestantse Gemeente Zwolle (PGZ). De Hoofdhof (Berkum) en de Evangelisch-Lutherse Gemeente Zwolle. Het thema van het herfstnummer is: Stad van Vrede, dit naar aanleiding van de nationale Vredesweek die jaarlijks in september plaatsvindt. Hanneke Buurman heeft een artikel over de Vredesweek geschreven met speciale aandacht voor de activiteiten die in Zwolle plaatsvinden. Verder wordt stilgestaan bij mensen die in verschillende Zwolse kerken actief zijn voor Amnesty International; vanuit onze kerk komt Everdien Sanderman aan het woord. Er is aandacht voor het 'kerkasiel' voor het Armeense gezin Tamrazyan, dat meer dan drie maanden in de Bethelkerk te Den Haag verbleef, waarbij een voortdurende kerkdienst was met predikanten en kerkelijk werkers uit het hele land. Ook staat er in dit nummer een interview met de nieuwe voorzitter en scriba van de Algemene Kerkenraad van de PGZ.

Jan Nauta en ondergetekende maken deel uit van de redactie. Mocht u vragen of opmerkingen over Gaandeweg hebben, spreekt u ons dan aan?

Karin Vrieling, eindredactie Gaandeweg

GESPREK TUSSEN DE 3 RELIGIES: ZORG VOOR ELKAAR

Joden, christenen en moslims ontmoeten elkaar in september op 4 maandagavonden. SLAG, Samen Leven Anders Geloven organiseert deze bijeenkomsten. Vanuit ieders persoonlijke achtergrond gaat het gesprek over het thema Zorg voor Elkaar. De leiding is in handen van Egbert van Veldhuizen. De eerste drie avonden wordt een inleiding gegeven door een vertegenwoordiger van een religie (jodendom, christendom en islam). Vanuit de persoonlijke ervaring wordt een relatie gelegd naar het geloof en vervolgens breder naar de zorg in de maatschappij.

Data: 9, 16, 23 en 30 september

Tijdstip: 19.00 tot 21.00 uur

Locatie: Stadkamer Centrum (Zeven Alleetjes 1a)

Kosten: 20 euro voor 4 avonden (inclusief koffie/thee)

Aanmelden: via www.kloosterzwolle.nl/programma

VREDESWEEK 2019: VREDE VERBINDT OVER GRENZEN

Zoals elk jaar is er ook dit jaar de Landelijke Vredesweek in september, en wel van **21 tot en met 29 september**. In Zwolle is het Vredesplatform samen met betrokken Zwollenaren druk bezig geweest met de voorbereiding. Met name de Walk of Peace op de eerste zaterdag vroeg veel organisatie en inhoudelijke voorbereiding: een spannende zoektocht!

Uit de PAX Vredeskrant en van de website

“In de hemel zijn wellicht geen grenzen, maar hier op aarde struikelen we er continu over. De ervaring in het huidige tijdgewricht is vooral dat grenzen mensen tegenhouden en dat grenzen verdelen. Bij de grens kom je in contact met een andere omgeving buiten je comfortzone. Dat is spannend: het is onbekend, en is het wel veilig?

De ontdekking van het andere biedt risico's en kansen. Het risico dat andere mensen jouw grenzen niet respecteren, waardoor je je kwetsbaar voelt. De kans op nieuwe ideeën, betere oplossingen, creativiteit. De wereldwijde economische, politieke en maatschappelijke vervlochtenheid, over grenzen heen, vraagt om wijsheid hoe om te gaan met deze spanning. Hoe de balans te zoeken tussen ons terugtrekken achter de dijken, dan wel onze identiteit verliezen in een grenzeloos bestaan. Deze zoektocht is een zoektocht naar vrede.

Het thema ‘**Vrede verbindt over grenzen**’ nodigt je uit om die grenzen op te zoeken en te onderzoeken. Om op te komen voor wat waardevol is, en nieuwe wegen te vinden voor de toekomst. Als we de hemel en de Eeuwige aanroepen dan is het vooral om ons mensen te verbinden, met God zelf, met anderen en in toenemende mate met de aarde en alle schepselen.”

In de *PAX Vredeskrant* vond ik ook het woord **Grensgangers**. Dat zijn mensen die grenzen verkennen, de hand reiken naar de ander en durven de eerste stap te zetten. De vredeskrant staat vol met voorbeelden van grensgangers, zie www.vredesweek.nl.

Onderdelen van het programma in Zwolle zijn (onder enig voorbehoud; let op de flyer die binnenkort wordt verspreid!):

Zaterdag 21 september

- **Meditatieve aandacht voor Vrede** op het Rode Torenplein – ook voor kinderen (11.00 – 12.00 uur).
- Vanaf 13.30 uur de **Walk of Peace**, een wandeling van ongeveer 4 kilometer door Holtenbroek. Tijdens de wandeling horen wij verhalen van mensen die grenzen ervaren: religieuze, maatschappelijke, economische... en zoeken wij met hen de verbinding door te luisteren en vragen te stellen. De start is bij de ULU moskee.

Zondag 22 september

- Op zondagochtend de gebruikelijke **vredesdiensten** in de Peperbus en de Adventskerk.
- Vanaf 11.30 uur is er **Intercultureel Dansen** voor kinderen en volwassenen bij de Lutherse kerk in samenwerking met SLAG en de ULU Moskee.

Maandag 23 september

- Op maandagavond is de 3^e **interreligieuze gespreksavond** in een serie van 4 avonden met als thema: Zorg voor Elkaar vanuit de eigen tradities. U kunt zich voor deze serie – die start op maandag 9 september – opgeven via: www.kloosterzvolle.nl/programma.

Dinsdag 24 september

- Op dinsdag wordt vanaf 20.00 uur de Vredesfilm **Black Butterflies** vertoond in de Oosterkerk.

Woensdag 25 september

- Woensdagavond kunt u in de Plantagekerk een **kop koffie of thee drinken** met een **statushouder** in onze stad.

Donderdag 26 september

- Vanaf 18.30 uur **Rennen voor de Vrede**: van Klooster via Synagoge naar Moskee. Dit in samenwerking met Run2Day en SLAG.

Vrijdag 27 september

- Vrijdag kunt u kennismaken met **grensverleggende gerechten en verhalen** uit verschillende culturen en zijn er 's avonds vredesvespers in de Dominicanenkerk met medewerking van het Thomaskoor.

Zaterdag 28/zondag 29 september

- In het weekend is er de voorstelling **Gandhi** door theatergroep Gnaffel bij Odeon, die gaat over de dunne grens tussen staan voor je overtuiging en staan op je strepen (> 10 jaar).

Van harte wens ik u een goede en inspirerende Vredesweek toe!

Mede namens het Zwols vredesplatform: Anneke Nusselder, Jolan van de Waeter, Sytse en Marlies Tjallingii, Maarten van der Werf, Henk Blom
Hanneke Buurman, Lutherse kerk/SLAG Zwolle

God van Vrede,

dat wij
als reisgenoten onderweg
naar het Land van Belofte
ons met U
en al die andere reisgenoten
verbonden mogen weten
in Uw grenzeloze Verlangen
naar Vrede
dat wij
als reisgenoten onderweg
naar het Rijk van Vrede
ons door alles heen
verbonden mogen weten
met al uw mensen
in Uw grenzeloze Bewogenheid
voor ieder mens
dat wij
als reisgenoten onderweg
naar het Messiaanse Rijk
er telkens opnieuw
durven zijn
voor elkaar
en ons verbonden mogen weten
met ieder
en alles wat ademt
op Uw lieve aarde
zo bidden wij
in Vredesnaam

DIENSTEN GROTE KERK

Thema vanaf zondag 8 september: Psalm en poëzie.
 Psalmen, die verwoorden wat een mens meemaakt in het leven in relatie tot mens, God en geloof. Gedichten, kunnen soms een diepere laag aanboren om dat wat in het leven omgaat te kunnen verwoorden en bezingen.

- **1 september:** Michaëlsviering in het kader van Gay Pride, voorganger ds. Mariska van Beusichem
- **8 september:** Michaëlsviering, Psalm 1, voorganger ds. Mariska van Beusichem
- **15 september:** Taizéviering, Psalm 51
- **22 september:** Begin Vredesweek, Michaëlscantateviering, Psalm 138, met medewerking van het Cantatekoor, voorganger ds. Harm Bousema
- **29 september:** Michaëlsviering, Psalm 103, voorganger ds. Nelleke Eygenraam

Let op: Op 1 en 8 september is de aanvang nog om 19.00 uur, **vanaf 15 september om 17.00 uur**. Meer informatie over de vieringen:

www.academiehuis.nl/stadskerk/vieringen.

FLAMBOUW OKTOBER 2019

Kopijdatum:	Dinsdag 17 september 2019
Verschijning:	Zondag 29 september 2019

AGENDA

Alle bijeenkomsten zijn in het gemeentecentrum, tenzij anders vermeld. Over bijna alle activiteiten vindt u elders in deze (of de vorige) Flambouw meer informatie.

Datum	Tijd	Activiteit
Maandag	20.00 - 22.00	Cantorij (niet tijdens schoolvakanties)
Eerste zondag van de maand	Na kerktijd	Inloopspreekuur kerkenraad
Zo 1 sept.	11.00	Informatie over renovatie gemeentecentrum
Zo 1 sept.	19.00	Michaëlsviering, Grote Kerk
Wo 4 sept.	19.30	Kerkenraadsvergadering
Zo 8 sept.	11.00	Ondertekenen brieven Amnesty International
Zo 8 sept.	19.00	Michaëlsviering, Grote Kerk
Di 10 sept.	20.00	Leerhuis
Vr 13 sept.	19.30	Het verhaal van Sara Savva
Za 14 sept.	10.00	Open Monumentendag, actie voor gemeentecentrum en Versterk de kerk in het Midden-Oosten
Zo 15 sept.		Gemeentezondag
Zo 15 sept.	17.00	Taizéviering, Grote Kerk
Di 17 sept.	20.00	Leerhuis
Do 19 sept.	18.00	Maaltijdgroep Zwaan-schuif-aan
Za 21 t/m zo 29 sept.		Vredesweek, diverse activiteiten
Zo 22 sept.	17.00	Michaëlscontateviering, Grote Kerk
Di 24 sept.	20.00	Leerhuis
Do 26 sept.	19.30	Leren van Luther
Zo 29 sept.		Ontruimingsoefening na de viering
Zo 29 sept.	11.00	Wereldwinkelverkoop
Zo 29 sept.	17.00	Michaëlsviering, Grote Kerk
Di 1 okt.	20.00	Leerhuis

CONTACT

Kerk Adres : Koestraat 2-4, 8011 NK Zwolle, tel. (038) 4217237
 E-mail : info@elkz.nl
 Website : www.elkz.nl
 Facebook : www.facebook.com/LutherseGemeenteZwolle
 ING Bank : NL81 INGB 0000850125 t.n.v. Evangelisch Lutherse Gemeente Zwolle
 Triodos Bank : NL13 TRIO 0198527764 t.n.v. Evangelisch Lutherse Gemeente Zwolle

---

Predikant : ds. M.E. Jonker,

Collectebonnen : Collectebonnen kunt u na de dienst kopen bij
 Mw. J. Wildeman - Dekker, R. Kanning en J.M. Nauta

De Flambouw verschijnt 11x per jaar en kost € 15,00 per jaar, maar is gratis voor leden die aan Kerkbalans bijdragen. De Flambouw is ook online te lezen via onze site: www.elkz.nl . Hier vindt u tevens ons privacyreglement.

Redactie : Mw. J.G. Nijeboer, E-mail : flambouw@elkz.nl

Lay-out : J.C. Vreman,

Druk : H.J. Jansen,

Distributie : M. Zwanenburg en J. Pijnaker

De Flambouw biedt ruimte aan inhoudelijke discussie van gemeenteleden. Bijdragen, mits niet anoniem, worden na beoordeling door de redactie geplaatst. Deze bijdragen verwoorden niet de mening van de kerkenraad of Lutherse kerk.